Teorik Altkonu Başlıkları

Bilimsel araştırma ve etik kavramları

Kısa Tarihçe ve Ana Kavramlar
- Meslek etikleri
- Etik değerlendirme-etik karar verme
- Etik kurul

Türk Mevzuatında Bilim Etiği İhlâlleri
- Genel Olarak
- İntihal Dışındaki Bilim Etiği İhlâlleri
- 1. Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği a) Çeşitli hükümler (m.5, 6, 8, 11)
- b) Torba hüküm (m. 12)
- 2. Doçentlik Sınav Yönetmeliği
- 3. Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği İntihal Eylemine Uygulanacak Yaptırımlar
- Cezaî yaptırımlar
- Hukukî yaptırımlar
- İdarî yaptırımlar
- *Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği*

Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği

Doçentlik Sınav Yönetmeliği

İstanbul Üniversitesi Etik Kurul Yönergesi

Kapsam

Etik Kurulun Amacı

Etik Kurulun Görev ve Yetkileri

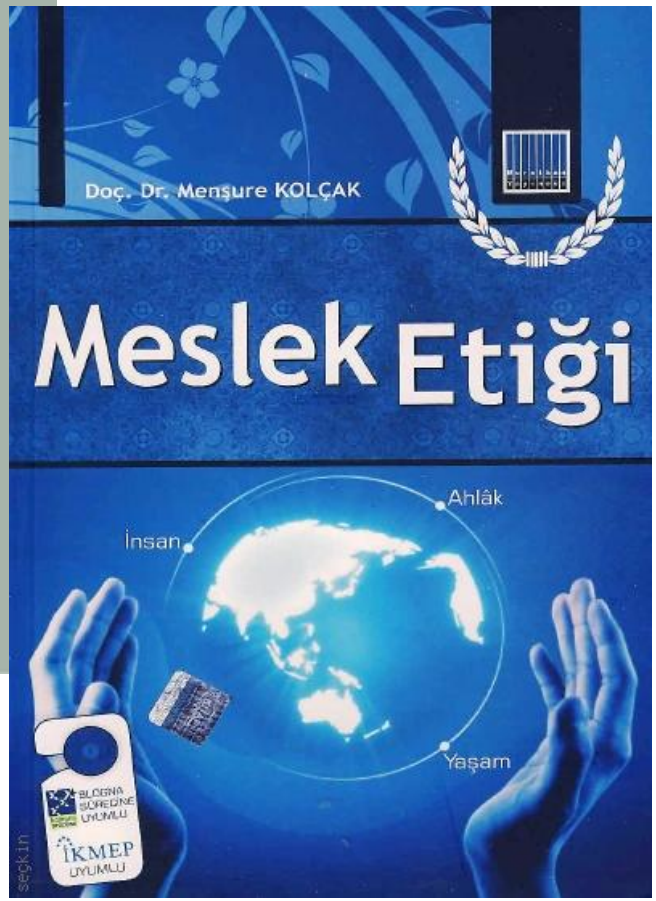
Etik dışı davranışların nedenleri

Meslek etikleri

Meslek etiği kavramını, bütün mesleki etkinliklerin iyiye yönlendirilmesi konusunda düzenlemeler getiren, meslek üyelerinin kişisel arzularını sınırlayıp belli bir çizginin dışına çıkmalarını önleyen, mesleki idealleri geliştiren, ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan bir ilkeler ve kurallar sistemi olarak tanımlanmaktadır. Çağdaş dünyada her mesleğin kendisine özgü bir etiği olması, böylelikle meslek üyelerinin davranışları konusunda, toplum içinde güvence oluşturan, bir otokontrol sistemi ortaya çıkması istenen bir durumdur. Mesleklerin evrensel birer alt kültür oluşu bağlamında, meslek etiklerinin de temel özelliklerinden biri sadece meslek üyeleri için geçerli olup farklı toplum kesimlerini bağlamamak diğeri ise dünya ölçeğindeki tüm meslek üyeleri için geçerli olmaktır. Meslek etikleri bir meslek grubunun eseri olarak kabul edilebileceğine göre, bir grup ne denli güçlü kurulmuş ise, etik ilkeleri de o denli etkili olmaktadır.

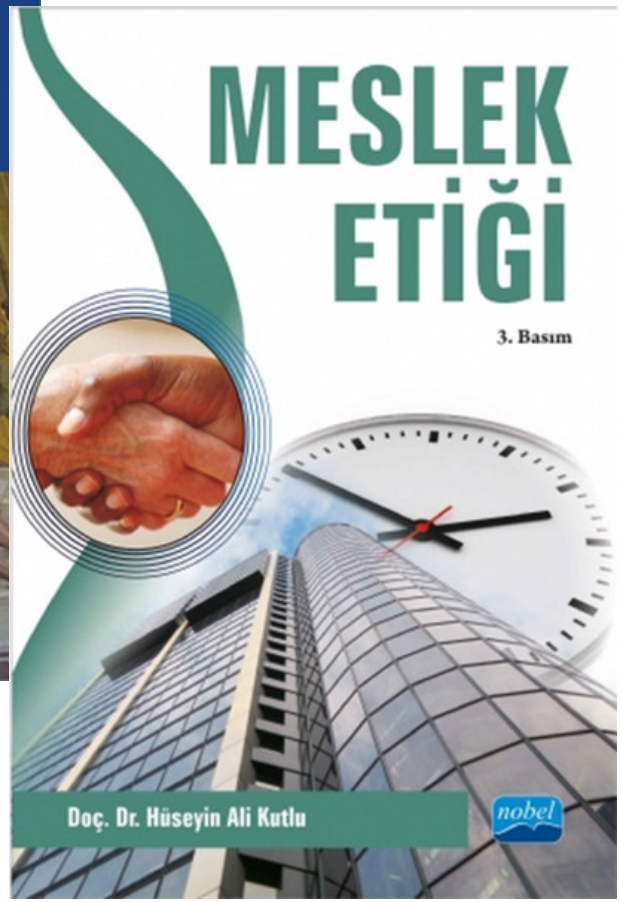

Nuran Öztürk Başpınar
Demet Çakıroğlu
meslek etiği
3. Basım
nobel

Prof. Dr. Menşure KOLÇAK
MESLEK ETİĞİ
İnsan
Ahlâk
Vicdan
Hayat
Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş
3. Baskı

Doç. Dr. Menşure KOLÇAK
Meslek Etiği
Ahlâk
İnsan
Yaşam
İKMEP UYUMLU

Yrd. Doç. Dr. Emel BAHAR
MESLEK ETİĞİ
DETAY YAYINCILIK

Prof. Dr. Alptekin SÖKMEN
MESLEK ETİĞİ
Örgütsel ve Yönetsel Etik
Kurumsal Sosyal Sorumluluk
DETAY YAYINCILIK

MESLEK ETİĞİ
3. Basım
Doç. Dr. Hüseyin Ali Kutlu
nobel

Prof. Dr. Sami KARACAN

Etik Kavramı ve Muhasebe Meslek Etiği

UMUTTEPE YAYINLARI

etik ve meslek etikleri

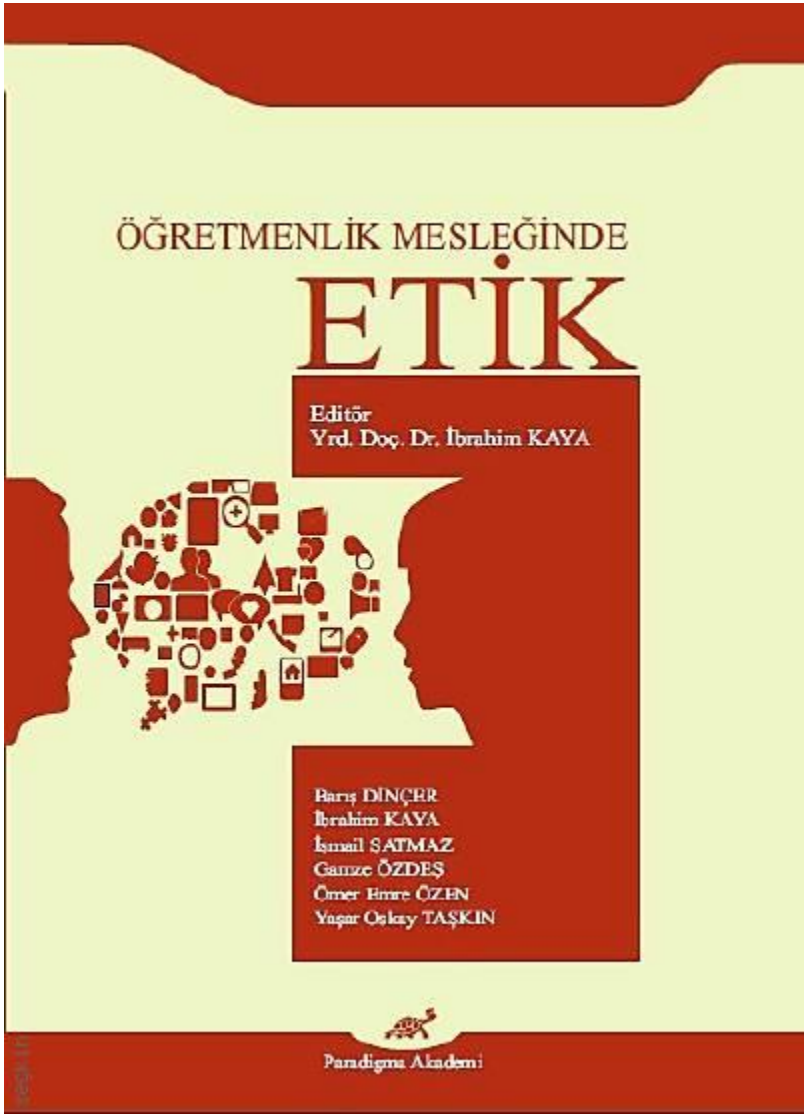
– Tıp, Çevre, İş, Basın, Hukuk ve Siyaset –

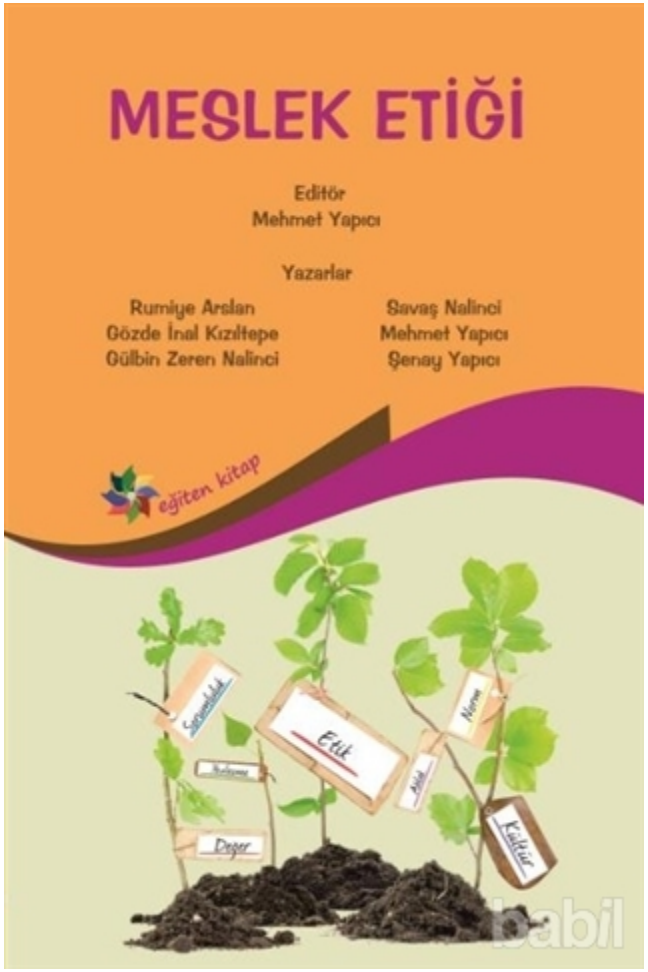
oda kitap

Eğitimde etik

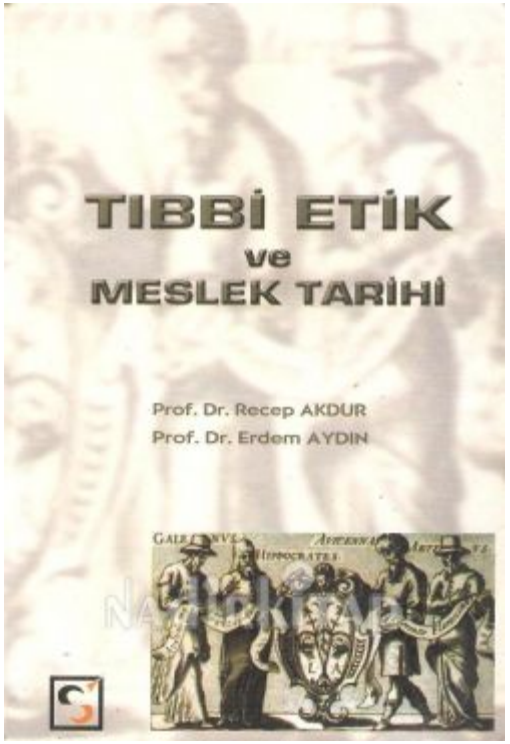
Felicity Haynes

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Kanser ve Etik
Derleyen:
Ayhan O. ÇAVDAR
2. Baskı

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE
ETİK
Editör
Yrd. Doç. Dr. İbrahim KAYA
Barış DİNÇER
İbrahim KAYA
İsmail SATMAZ
Gamze ÖZDEŞ
Ömer Emre ÖZEN
Yaşar Oskay TAŞKIN
Paradigma Akademi

MESLEK ETİĞİ
Editör
Mehmet Yapıcı
Yazarlar
Rumiye Arslan
Gözde İnal Kızıltepe
Gülbin Zeren Nalinci
Savaş Nalinci
Mehmet Yapıcı
Şenay Yapıcı
eğiten kitap
Etik
Değer
Kültür
Norm
Adalet
Sorumluluk
Nadir Kitap

Adalet Meslek Etiği
Nadir Kitap

TIBBİ ETİK
ve
MESLEK TARİHİ
Prof. Dr. Recep AKDUR
Prof. Dr. Erdem AYDIN

Doç. Dr.
Aynur EREN GÜMÜŞ
Prof. Dr.
Mustafa Alper GÜMÜŞ
Psikolojik Danışmada Etik ve Hukuk
Geliştirilmiş 3. Baskı
onikilevha

Etik değerlendirme - etik karar verme

Etik değerlendirme, yaşanmakta olan ya da geçmişte yaşanmış olayları-durumları-süreçleri, etik boyutlarına odaklanmış çözümleyici bir yaklaşımla ele almayı; o somut durumlarda hangi etik ilkelerin ve kuralların, hangi gerçekleşmiş ya da potansiyel etik sorunların gündemde bulunduğunu saptamayı ifade eder. Etik karar verme ise, prospektif (ileriye dönük; büyük olasılıkla ya da gelecekte gerçekleşmesi beklenen bir olay) değerlendirmeyi takiben en uygun eylemin ne olduğunu belirleyip onu gerçekleştirme ya da Retrospektif (geriye bakmak; meydana gelmiş olayların gerisine, geçmişine bakmak) değerlendirme yapıp somut olayda gerçekleştirilmiş bulunan eylemin uygun olup olmadığına hükmetmedir.

etik

Etik kurul

Etikle ilgili durumları-süreçleri-olayları geniş açılı bir bakışla gözden geçirip değerlendiren, heterojen (aynı veya birbirine yakın değerleri/nitelikleri içermeyen bir bütünlük) üye profiline sahip oluşumlardır. Biri danışmanlık ve diğeri denetleme yapmayı temel işlev olarak yüklenmiş iki türü vardır.

Türk Mevzuatında Bilim Etiği İhlâlleri

Genel Olarak

Burada temel amaç, evrensel nitelik taşıdığı kuşkusuz olan bilim etiği ilkelerine aykırılık hâllerinde uygulanma alanı bulabilecek Türk mevzuatındaki hükümleri ana hatları ile tanıtmak ve mevcut düzenleme hakkında kısa da olsa bir değerlendirme yapmaktır.

Bilim dünyasında geçerli olan etik ilkelerin büyük bir kısmı açık ve yazılı bir hukuk kuralı ile belirlenmemiştir. İhlâline yönelik olarak da özel bir yaptırım öngörülmemiştir. Esasen Türk mevzuatında özel olarak düzenlenen ve bir hukukî yaptırıma bağlanan yegâne bilim etiği ihlâlinin "intihal" eylemi olduğunu söylemek yanıltıcı olmayacaktır.

Bilim etiği kurallarının hâkim olduğu alan hukukun düzenlediği alandan daha geniş olduğu için hukuk, bilim etiği ihlâllerinin ancak bir kısmına ilişkin hükümler öngörmektedir. Öte yandan ülkemizde bilim etiği disiplininin yeni yeni gelişmeye başladığı düşünüldüğünde, kapsayıcı bir hukukî düzenlemenin de ancak zaman içerisinde kanunlara, daha doğrusu ikincil mevzuata yansıyabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bakımdan şimdilik bilim etiğine ilişkin pozitif hukuk metinlerinin merkezinde yalnızca "intihal" eyleminin yer aldığı, buna karşılık bilim etiği ihlâli teşkil eden diğer eylemlerin ancak konuya ilişkin düzenlemelerin geniş yorumlanması veya torba hükümlerin varlığı sayesinde hukukun alanına dâhil edilebildiği ifade edilmelidir.

İntihal Dışındaki Bilim Etiği İhlâlleri

Mevzuatımız kapsamında, intihal dışında bilim etiği ihlâli teşkil eden diğer fiiller bağımsız olarak düzenlenmiş ve yaptırıma bağlanmış değildir. Bu açıdan bilim etiğinin özellikle önem taşıdığı üniversitelere / yüksek öğrenime ilişkin mevzuatta da esasen farklı bir yaklaşımdan bahsedilemez.

Bununla birlikte akademik disiplin hukukunu düzenleyen metinlerde yer verilen çeşitli hükümlerin geniş yorumu, bu maddelerin intihal dışındaki bilim etiği ihlâllerine de uygulanmasını mümkün kılmaktadır. Mevcut düzenleme tarzının bilim etiğine ilişkin eksikliklerini -hiç değilse geçici olarak- gidermeye imkân veren bu hükümler ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir:

1. Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği a) Çeşitli hükümler (m. 5, 6, 8, 11)

Akademik disiplin hukukuna ilişkin temel düzenleme olan *"Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği"*nde (Resmî Gazete 21.08.1982/17789) intihal dışındaki bilim etiği ihlâllerini kapsayacak nitelikte çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Bu çerçevede anılan Yönetmelikte:

- *"Taşıdığı sıfatın gerektirdiği vakara yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak" (m. 5/e)*

- *“Hizmet dışında, resmî sıfatın gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak” (m. 6/d)*

- *“Hizmet içinde taşıdığı resmî sıfatın gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak” (m. 8/i)*

- *“Kamu hizmeti veya öğretim elemanı sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak” (m. 11/b-6)*

şeklinde tanımlanan eylemlerin, intihal dışındaki bilim etiği ihlâllerinin de hiç değilse akademik disiplin hukuku çerçevesinde ilgili hükümlerde öngörülen uyarma, kınama, aylıktan kesme, hatta meslekten çıkarma yaptırımlarına bağlanmasını mümkün kıldığı sonucuna varılabilir.

b) Torba hüküm (m. 12)

Yine aynı Yönetmeliğin 12. maddesi, Yönetmeliğin 5-11. maddelerinde sayılan ve disiplin cezasını gerektirdiği belirtilen eylemler dışında, bu eylemlere benzeyen fiillerin de disiplin cezasına tâbi kılınması amacıyla öngörülmüş bir torba hüküm niteliğindedir. Bu maddede

"Yukarıda sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hâllere nitelik ve ağırlıkları itibariyle benzer eylemlerde bulunanlara da aynı türden disiplin cezaları verilir"

denilerek, Yönetmelikteki muhtemel boşluklar giderilmek istenmiştir. Hukuken geçerli olup olmadığı tartışması bir yana, bu torba hüküm dolayısıyla, intihal dışındaki bilim etiği ihlâllerinin de anılan yönetmelikte gösterilen ve bir kısmı yukarıda sayılan muhtelif hükümler kapsamında değerlendirilebildiği ölçüde bu eylemlere ilişkin yaptırımlara maruz kalması mümkündür.

2. Doçentlik Sınav Yönetmeliği

2009 tarihli "Doçentlik Sınav Yönetmeliği"nin 7. maddesinde de, intihal eylemine uygulanacak yaptırım belirlendikten hemen sonra, maddenin 6. fıkrasında eser incelemesi yapan jüri üyelerinin adayın başvuru dosyasında yer alan herhangi bir eserde *"intihal dışında yayın ve araştırma etiğine aykırılığın" varlığını tespit etmeleri hâlinde,* Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği çerçevesinde bir soruşturma yapılması ve soruşturma neticesinde iddianın doğru olduğunun tespit edilmesi hâlinde adayın yaptığı doçentlik başvurusunda başarısız sayılması hükme bağlanmıştır. Böylece bu Yönetmelik kapsamında doçentlik sınavına özgü olarak, intihal dışındaki her türlü bilim etiği ihlâlini genel olarak yaptırıma bağlayan özel bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Anılan bu düzenlemenin ilginç olan tarafı ise, intihal dışındaki tüm bilim etiği ihlâllerinin, bu konuda açık bir hüküm içermeyen Disiplin Yönetmeliği kapsamında soruşturulacağının açıkça öngörülmüş olmasıdır.

3. Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği

Yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören kişiler bakımından uygulama alanı bulacak olan *"Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği"nde* disiplin suçlarını ve cezalarını düzenleyen maddeler arasında intihal eylemini ifade eden bir hükme yer verilmediği gibi, açıkça intihal dışındaki bilim etiği ihlâllerine işaret eden bir düzenleme de öngörülmemiştir. Bununla birlikte bu yönetmeliğin 6/(a) maddesinde uyarma cezasına yol açacağı belirtilen

"öğrencilik sıfatının gerektirdiği vakara yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak"

7/(a) maddesinde kınama cezasını gerektirdiği ifade edilen

"öğrencilik sıfatının gerektirdiği itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak"

ve 9/(g) maddesi gereğince bir veya iki yarıyıl uzaklaştırma cezası sonucunu doğuran

“hırsızlık yapmak”

şeklindeki eylemlerin intihalin yanı sıra intihal dışındaki bilim etiği ihlâllerini de kapsadığı kabul edilebilir. Şu hâlde, bu yönetmelik kapsamındaki tüm ön-lisans, lisans ve lisansüstü öğrenim gören kişilerin de, bilim etiği ihlâli teşkil eden eylemleri gerçekleştirmeleri durumunda, haklarında bu maddeler çerçevesinde disiplin soruşturması başlatılabilecektir.

İntihal Eylemine Uygulanacak Yaptırımlar

Cezaî yaptırımlar

FSEK (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu) 71/1"in 2 ve 3. bendlerinde, intihal kavramı içerisine giren çeşitli eylemler suç olarak değerlendirilmiş ve cezalandırılmıştır. İlgili bendler aynen şöyledir:

Başkasına ait esere, kendi eseri olarak ad koyan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır. Bu fiilin dağıtmak veya yayımlamak suretiyle işlenmesi hâlinde, hapis cezasının üst sınırı beş yıl olup, adlî para cezasına hükm olunamaz.

Bir eserden kaynak göstermeksizin iktibast (ödünç alma/aktarma)*a bulunan kişi altı aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezasıyla cezalandırılır.*

Burada belirtilen suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete tabidir (FSEK 75/1-c.1). Bu şikâyetlerin geçerli kabul edilmesi, hak sahiplerinin veya üyesi oldukları meslek birliklerinin haklarını kanıtlayan belge ve sair delilleri Cumhuriyet başsavcılığına vermelerine bağlı kılınmış (FSEK 75/1-c.2), bu belgelerin süresi içerisinde verilmemesi hâlinde kovuşturmaya*(ceza muhakemelerinde, iddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün verilmesiyle noktalanan süreç)* yer olmadığına karar verileceği hüküm altına alınmıştır (FSEK 75/1-c.3).

Hukukî yaptırımlar

İntihal eylemi FSEK kapsamında eser sahibinin manevî veya malî haklarına tecavüz teşkil edebilir. Dolayısıyla intihal hâlinde tecavüzün men'i *(engelleme, yasaklama)* (FSEK 69) ve tecavüzün ref'i *(kaldırma, giderme, feshetme)* (FSEK 66 vd.) davalarının yanı sıra, adın belirtilmesi hakkına özgü olarak düzenlenmiş olan eser sahipliğinin tespiti davası da açılabilir (FSEK 15/3). Ayrıca eser sahibi manevî veya malî haklarının ihlâli dolayısıyla uğradığı maddî veya manevî zararlar için FSEK 70 çerçevesinde tazminat talebinde de bulunabilecektir.

İdarî yaptırımlar

"İntihal"in bilim etiğinin temel kavramı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu eylemin bilimsel üretimin merkezi konumundaki üniversitelerde/akademik camia içerisinde gerçekleşmesi hâlinde özel hukuka ve ceza hukukuna ilişkin yaptırımlara ek olarak, meslek hukukuna ilişkin idarî yaptırımların da gündeme gelmesi doğaldır. Bu kapsamdaki düzenlemeler kısaca aşağıdadır.

Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği

Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği m. 11/(a)-3'de

"Bir başkasının bilimsel eserinin veya çalışmasının tümünü veya bir kısmını kaynak belirtmeden kendi eseri gibi göstermek"

şeklinde tanımlanan ve intihali ifade eden disiplin suçunun, üniversite öğretim mesleğinden çıkarma cezasını gerektirdiği ifade edilmiştir.

Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği

Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinde intihal eylemini ifade eden açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte yönetmelikte yer alan ve yukarıda verilen çeşitli eylemlerin, intihali de kapsayacak şekilde yorumlanması mümkündür. Buna bağlı olarak anılan başlık altında diğer bilim etiği ihlâlleri bakımından yapılan açıklamalar intihal eyleminin varlığı hâlinde de aynen geçerlidir.

Doçentlik Sınav Yönetmeliği

Doçentlik Sınav Yönetmeliği, yukarıda aktarılan iki düzenlemenin aksine "intihal"e bir kavram olarak açıkça yer vermiş olması bakımından dikkat çekicidir. Yönetmeliğin kapsamını belirten m.1/2'de, bu yönetmeliğin

*“**intihal** ve disipline aykırılık iddiaları dolayısıyla izlenecek yola”*

ilişkin hükümleri kapsadığı ifade edilmiş, *7.*madde ile de bu konuda bir düzenleme getirilmiştir.

Yönetmelik m. 7 gereği doçentlik sınav jürisi, adayın eserlerinin incelenmesi safhasında

“*başvuru dosyasında yer alan herhangi bir eserde **intihal** olduğunu tespit ederse**”***

aday hakkında “Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği” çerçevesinde bir soruşturma başlatılacaktır (Doçentlik Sınav Yönetmeliği m. 7/3). Bu soruşturma neticesinde intihal iddiasının sübut bulması (sabit olma, gerçekleşme, ispatlama, ispatlanma, kanıtlama) hâlinde adayın Doçentlik Sınav Yönetmeliğine özgü olarak karşılaşacağı idarî yaptırım, doçentlik başvurusunda başarısız sayılması olarak belirlenmiştir (Doçentlik

Sınav Yönetmeliği m. 7/5-c.1). Ancak yine aynı yerde adayın idarî, cezaî ve hukukî sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı tutulmuş, böylece yukarıda aktarılan çeşitli yaptırımların uygulanması imkânı açıkça korunmuştur (Doçentlik Sınav Yönetmeliği m. 7/5-c.2).

Türkiye Adalet Akademisi Uzmanlık Programı Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği

Son dönemde genel olarak bilim etiği ihlâllerinin ve özelde intihal eyleminin yaptırıma tâbi kılınması konusunda dikkat çekici bir düzenleme de "Türkiye Adalet Akademisi Uzmanlık Programı Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği"nde yer almıştır.

*"Uzmanlık programı ders sınavları ile ödev, seminer ya da tezlerinde **intihal** yaptığı belirlenen öğrenciler sıfır almış sayılır. Bu öğrenciler ile suç sayılan eylemleri işleyenler hakkında tespit, ihbar ya da şikâyet üzerine ayrıca disiplin soruşturması açılır."*

diyen 23. maddesinin ikinci fıkrası, bilim etiğine ilişkin olarak gelişen hassasiyetin mevzuata yansıması bakımından önemli bir örnektir.

İstanbul Üniversitesi
Etik Kurul Yönergesi

Kapsam

Bu Yönerge, İstanbul Üniversitesi mensuplarınca gerçekleştirilen her türlü bilimsel araştırma ve etkinliği, üniversite künyesiyle yayınlanmak üzere hazırlanan tüm çalışmaları, eğitim-öğretim, hizmet ve toplumsal sorumluluk faaliyetlerini, birimlerin kendi içinde ya da birbirleri ile olan birimler arası ilişkileri kapsar.

Etik Kurulun Amacı

Etik Kurulun amacı; İstanbul Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen araştırma, yayın, eğitim-öğretim, toplumsal sorumluluk ve hizmet faaliyetlerinde etik ilkelere uyumun sağlanması ve aykırı uygulamaların değerlendirilmesidir.

Etik Kurulun Görev ve Yetkileri

a) Etik ilkeler konusunda Üniversite mensuplarını bilgilendirmek.

b) Etik değerlerin ön plana çıkarılması, etik bilincin arttırılması ve etik yaşam kültürünün kurumsallaşması için eğitici faaliyetler düzenlemek, etik konusuyla ilgili bilimsel araştırma ve yayın yapılmasını teşvik etmek.

c) Yönerge kapsamına giren her türlü etik sorunun tanımlanması ve çözümüne yönelik çalışmalar yapmak veya yaptırmak, karar almak, görüş bildirmek.

ç) Etik kurallara aykırılığa yönelik somut iddiaları incelemek ve bir sonuca bağlamak.

d) Somut olayların incelenmesi için komisyonlar kurmak, uzman görüşüne başvurmak.

e) Üniversite bünyesinde alt etik kurulların kurulmasına karar vermek, kurulacak alt etik kurulların çalışma alanlarını belirlemek, bu kurullarda görev alacak kişilere yönelik gerekli eğitim desteğini vermek.

f) Alt etik kurullar arasında eşgüdümü sağlamak, gerektiğinde hakemlik yapmak.

g) Alt etik kurulların uygulamalarının Üniversitenin benimsemiş olduğu temel etik ilkelerle bütünleşmesine yönelik çalışmalar yapmak ve önerilerde bulunmak.

h) Yıllık raporlar hazırlayarak Rektörlüğe sunmak.

Etik dışı davranışların nedenleri

Etik dışı davranışlar bireysel özelliklerden kaynaklanabileceği gibi, toplumun yapısı, değerler ve ekonomik nedenlerden de kaynaklanabilir. Bilimde etik dışı davranışların nedenleri dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan

ilkini eğitim eksikliği olarak tanımlayabiliriz. Bireylere akademik yaşamlarının ilk yıllarında bilimsel araştırma eğitiminin ve disiplininin verilememesi bu tür davranışların nedeni olabilmektedir.

İkinci etken bireysel özelliklerle açıklanabilecek unsurları içermektedir. Bireylerin bir an önce yükselme, ün kazanma arzuları ve hırsları nedeniyle uydurma ve aşırma yapmaları bu grup içinde değerlendirilmektedir. Bu tür davranışların özellikle bilim kültürü ve araştırma etiği normlarının yeterince yerleşmediği toplumlarda gelişme olanağı bulduğudur.

Üçüncü etken bilimde niceliğin niteliğin önüne geçmesi olarak tanımlanabilir. Fazla sayıda yayın yapma ile bilimsel saygınlığın artacağı yanılgısı olarak açıklanan bu durum özellikle son yıllarda üniversitelerde yayın sayısının akademik yükseltmelerde ölçüt olması ile aynı araştırmayı parçalar halinde farklı yerlerde yayımlamak gibi davranışların artmasına neden olmaktadır.

Son etken ise mali nedenler içinde gruplandırabileceğimiz burs, proje veya sanayi desteğini yitirme korkusuyla yapılan etik dışı davranışları kapsamaktadır.

Etik dışı davranışların alışkanlık haline gelmesinde öğrenim hayatında edinilen bazı davranışların etkisine dikkat çeken araştırmalar vardır. Bu araştırmalara göre intihalin başlangıcının kopya çekme alışkanlığı olduğu söylenebilir. Kopya çekme alışkanlığının bugünün sorunu olmadığı, geçmişte de yaygın olarak görüldüğü bilinmektedir. 1960'lı yıllarda yapılan araştırmada 5000 öğrencinin yarısından fazlasının kopya çektiğini belirtmekte ve bundan 40 yıl sonra konuyla ilgili

yapılan araştırmaların bu sayının arttığını göstermektedir. Öğrenciler arasında kopya çekme oranının artmasında iletişim teknolojisin etkisinin büyük olduğu, teknolojinin kopya çekmeyi kolaylaştırdığı gibi, yakalanmasını da kolaylaştırdığıdır. Öğrencinin öğrenim hayatı boyunca kopya çekme davranışını sürdürdüğü takdirde öğrencilik hayatı sonrasında da bu alışkanlığını sürdürmesinin beklenebileceği savunulmaktadır.

Öğrencilikte kopya çekmenin nedenlerini derslerin zorluğu, notların en önemli şey olması, ödevlerin anlamsız veya zaman israfı olarak görülmesi, kopyanın, sistemin bir parçası olarak düşünülmesi, arkadaşlara kopya yoluyla yardımın bir fazilet olarak görülmesi, çalışmaya vakit bulunamaması şeklinde açıklanmaktadır.

İntihal yapma nedenleri, tanımlamanın intihalin kendisini tanımlamak kadar karmaşık olduğu ifade edilerek, öğrenci üzerindeki zaman baskısının önemli bir etken olduğu belirtilmektedir. Öğrenciler çok sayıda kaynak kullanma ve atıf vermenin yazının temel amacı olduğunu kendi

orijinal fikirlerinin ikinci sırada geldiğini düşünmektedirler. Ancak doğru bir şekilde atıf vermeyi bilmemektedirler. Öğrencilerin özellikle internetten erişilen bilgiyi eleştirel olarak analiz etme becerisinden yoksun olmaları ve mali zorlukların bilimsel hırsızlıkta önemli bir etken olduğu vurgulanmaktadır.

Üniversite hayatına yeni başlayan öğrencilerin intihali kasten değil bunun bir yanlış olduğunu bilmeden yaptıkları, bu nedenle üniversitenin ilk yıllarında intihale daha çok başvurulmaktadır. İntihal yapma nedeni nasıl atıf yapılacağını bilmemek, çalışma becerilerinin zayıf/gelişmemiş olması, bilgi bulma becerilerinde eksiklik, kötü zaman yönetimi, araştırmanın anlaşılmasında yetersizlik, mali zorluklar ve not baskısı olarak sıralanmaktadır. Kopya konusunda lisans eğitiminin ilk yıllarında kopya ve intihal eğilimin fazla olduğu, lisans eğitiminin son yılına gelindiğinde ise araştırma yapmanın ve yazmanın sevilip benimsenmekte ve buna bağlı olarak da intihaller azalmaktadır. Ancak bazı araştırmalar intihalin lisans üstü eğitim sürecinde de önemli bir sorun olduğudur. Lisans üstü tezleri üzerinde yapılmış araştırmada intihalin lisans üstü eğitim sürecinde de yaygın olarak yapıldığıdır.

Öğrencilerin akademik sahtekarlığa başvurma nedenleri bireysel faktörler (zamansızlık, not kaygısı, sosyal yaşamın yoğunluğu), kurum politikaları (yetersiz cezalar, görmezden gelme), akran baskısı (arkadaşları etkilemeye çalışmak, karşı cinse gösteriş yapmak) olarak üç grup altında toplanmaktadır. ODTÜ'de öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin neden intihale başvurdukları araştırılmış ve araştırma sonucunda öğrencilerin intihale başvurma nedenleri beş başlık altında gruplandırılmıştır. Bunlar;

- Zaman darlığı
- Dersten geçmenin mutlaka not almaya bağlı olması
- Öğrencilerin ödev ve ders hakkında yetersiz bilgilendirilmeleri
- Dersin önemsenmemesi veya sevilmemesi
- İntihalin tam olarak neleri kapsadığının bilinmemesi.

Araştırmalar öğrencilerin "kes" "yapıştır" türü davranışları intihal olarak görmediğini göstermektedir. Öğrencilerin %77'sinin farklı kaynaklardan kes yapıştır yaparak ve kaynak göstermeyerek intihale başvurduğunu, %30'unun ise İnternet üzerindeki bilgiyi tek bir

kaynaktan olduğu gibi alarak ve kaynak göstermeden kullandıklarını göstermektedir.

Bu durum karşısında ne gibi önlemler alınabileceği sorusu giderek daha çok sorulmaktadır. Öğrencilerin intihal yapmasını engellemenin en kolay yolunun akademisyenlerin derslerde intihalin hem tanımı hem de bu konudaki düşünce ve yaptırımlar üzerine konuşmasıdır. Ayrıca akademisyenlerin teknolojik gelişmeleri takip ederek, bilimsel hırsızlığı tespit eden yazılımlardan, veri tabanlarından haberdar olması ve eğitimde bu servislerden faydalanmaları önerilmektedir.